

Lene, ateism și libertate

Șoimaru Cătălin

23.04.2023

În vremea tinereții mele timpurii, unii dintre preoții din oraș, care mă știau încă de când eram în leagăn, îi spuneau mamei că am o lipsă evidentă de vlagă și de curaj și că aș face bine dacă aș mai trece pe la biserică, măcar din când în când, pentru a căpăta în dar de la Dumnezeu niscaiva energie și îndrăzneală, după modelul din Ioan 16,33, unde Iisus le spunea apostolilor: „*În lume necazuri veți avea; dar îndrăzniți. Eu am biruit lumea*”.

La îndemnurile mamei, care era și încă este o creștină ortodoxă devotată, le-am ascultat atunci povețele și am ajuns la rândul meu creștin practicant în deplinătatea sensului acestei expresii, rămânând astfel până pe la vârsta de 28 de ani, pentru ca apoi să „cad de la credință” și să trec la „extrema” cealaltă, devenind ateu și rămânând astfel până în ziua de astăzi, la 34 de ani. Nu intrăm în detalii despre motivele ajungerii la ateism, care se pot rezuma prin conștientizarea lipsei dovezilor suficiente privind existența lui Dumnezeu, ci de interes este modul de raportare la chestiunea muncii din postura de creștin ortodox practicant, iar apoi din cea de necredincios.

Încă de când eram credincios, detestam cultul burghez și capitalist al muncii, plăcându-mi să lenevesc cu fiecare ocazie, însă, în mod inevitabil, religia îmi inculca sentimente de vinovăție pentru acest fapt, mai ales că lenea este unul dintre cele șapte păcate capitale. **Cu alte cuvinte, de lenevit tot leneveam, numai că din cauza religiei nu puteam să o fac cu inima împăcată și deci nu mă puteam bucura până la capăt de plăcerea dulce a inactivității.**

De altfel, la scaunul spovedaniei, părintele meu duhovnic de la acea vreme îmi spunea că, cel mai probabil, lenea de care eram cuprins și-ar avea rădăcinile în alte neputințe sau patimi mult mai grave, generatoare de pasivitate și indolență, precum plictiseala, lipsa de iubire, îmbuibarea pântecului, desfrânarea, vizionarea de filme pornografice, mânia și mai ales lipsa unui scop clar în viață. Astfel, odată rezolvate sau măcar diminuate acelea, susținea el, se va reduce treptat-treptat și apetența pentru trândăvie.

În realitate, era greu să găsesc cauzalitatea în acele patimi, mai ales că de plictiseală rareori sufeream, lectura fiind un bun antidot față de aceasta, astfel încât citeam, la acea vreme, cam o carte la zece zile, deci în jur de trei cărți pe lună; de iubire nu duceam lipsă, din moment ce actuala soție îmi era atunci iubită și îmi oferea toată dragostea de care aveam nevoie, iar în ce privește îmbuibarea pântecului, nici aceasta nu constituia o problemă, din moment ce posteam deseori și nici nu-mi plăcea în general să mănânc, având în acel timp un fizic relativ scheletic. Cât despre desfrânare, cu sensul de promiscuitate amoroasă, nici nu se punea problema, pentru că pe de o parte eram foarte mulțumit cu prietena mea, neavând nevoie de nimic altceva „din afară”, iar pe de altă parte eram o persoană destul de insociabilă și timidă, neplăcându-mi întâlnirile sau contactele cu oameni aflați în afara cercului meu restrâns format din familie și câțiva prieteni. Nici pornografia nu constituia o problemă, deoarece o consumam numai ocazional și oarecum în scopuri relativ educative. Nu în ultimul rând, mânie mai simțeam ocazional, care lua uneori aspectul urii, mai ales că având încă de atunci convingeri socialiste, eram adesea destul de mânios pe capitaliști, burghezi și aristocrați, însă aceasta nu era nicidecum un factor care să îmi inducă pasivitate, ba dimpotrivă, mă impulsiona deseori să fac propagandă anticapitalistă și chiar comunistă atât în viața reală, cât și pe unele rețele sociale.

După ce i-am spus părintelui toate acestea, s-a axat pe ceea ce mai rămăsese din listă, respectiv pe lipsa unui țel în viață, lucru de care, într-adevăr, mă făcusem la acea vreme vinovat, neștiind ce anume să fac efectiv cu viața mea în viitor. Prin contrast, majoritatea prietenilor, cunoștințelor și colegilor mei de facultate și de masterat aveau scopuri relativ precise, precum să se angajeze nu știu unde, să câștige cutare sumă de bani lunar, să avanseze pe linie ierarhică, să facă n copii, să obțină de la bancă cutare credit, să cumpere cutare locuință sau cutare mașină și altele de acest fel, în vreme ce mie toate acestea îmi păreau la nivel filosofic niște deșertăciuni, sau, așa cum îmi plăcea (și încă îmi mai place) să le spun, simple excremente cu glazură de zahăr. În plus, pe plan religios, nici călugăria nu mă atrăgea, fiindcă pe de o parte nu-mi plăcea să locuiesc în mediul mănăstiresc și să am un stareț drept șef, considerând că un asemenea lucru mi-ar restrânge libertatea, iar pe de altă parte eram interesat să mă căsătoresc și să mă bucur de toate avantajele căsniciei.

Deși primeam de la duhovnic deseori canon care prevedea multe rugăciuni, mătăanii, fapte de milostenie și lecturarea unor cărți religioase scrise de preoți sau de călugări populari cu priză la tineret, lenea mea rămânea în mare măsură nealterată, negăsindu-se nici un fel de antidot împotriva ei. **Aș putea chiar spune că lenevia mi se amplifică în timpul rugăciunilor, mai ales dacă le făceam timp de cel puțin cincisprezece sau douăzeci de minute în șir, provocându-mi o stare de moleșală soporifică, similară cu cea din timpul meditației, la sfârșitul căreia patul mă atrăgea ca un magnet, acest lucru mărimdu-mi apoi sentimentele de jenă și vinovăție.** Nici măcar multele mătăanii, pe care le realizam cu destul avânt și care se presupunea că trebuiau să mă învioreze mai ceva ca exercițiile fizice, sfârșeau prin a mă obosi atât de tare, încât la finalul lor eram dispus să adorm chiar și pe podea, fără nici un fel de așternuturi sau perne. Rușinea pe care o resimțeam din această cauză mă determina să evit să mă duc prea des la spovedanie la părintele meu duhovnic, astfel încât nu de puține ori alegeam în acest scop alți preoți noi, din alte localități învecinate, care nu mă cunoșteau.

Poate ar fi trebuit să mi se dea drept canon o alergare neîntreruptă, precum cea a duhurilor din al patrulea brâu al *Purgatoriului* dantesc, care nu se puteau opri din goană, aceasta fiind osânda lor pentru păcatul leneviei din timpul vieții:

*„Atâta dor de-a merge-n noi e pus
că nu putem sta-n loc. Să fim iertate,
de-ți pare brusc ce nouă ni-e impus”.*

În Biblie există pasaje pro lene, precum o parte a predicii de pe munte, în care Iisus îndemna oamenii să nu se preocupe de lucrurile vremelnice sau lumești și să ia exemplu de la păsările cerului, care „*nu seamănă, nici nu secără și nici nu adună în jitnițe*” ori de la crinii câmpului care „*nu se ostenesc, nici nu torc*”, însă mărturisesc că atunci când eram religios mă impresionaau mai degrabă pasajele anti lene din noul testament, dintre care cel mai mult mă îngrozea așa-numita pildă a talanților din Matei 25, 14-30, unde omul leneș și viclean lasă nefolosit talantul primit în dar de la Dumnezeu, iar drept pedeapsă este aruncat apoi în fundul iadului, acolo unde este „*plângerea și scrâșnirea dinților*”. Îmi era efectiv teamă ca după moarte să nu fiu și eu aruncat în cazanul cu smoală din cauza trândăviei din timpul vieții, precum și a altor păcate ce puteau deriva din aceasta.

Nu mai vorbim despre faptul că vechiul testament era și el înțesat cu versete care condamnau fățiș trândăvia, iscând o veritabilă groază în sufletul și în psihicul meu, pe atunci încă neocapte. În Pildele lui Solomon 6, 6-11 vedeam cum furnica și albina ar trebui să constituie pilde de hărnicie pentru orice gospodar care se respectă:

„Du-te, leneșule, la furnică și vezi munca ei și prinde minte!/Ea, care nu are nici mai mare peste ea, nici îndrumător, nici sfătuitor,/Își pregătește de cu vară hrana ei și își strânge la seceriș mâncare. Sau mergi la albină și vezi cât e de harnică și ce lucrare iscusită săvârșește. Munca ei o folosesc spre sănătate și regii și oamenii de rând. Ea e iubită și lăudată de toți, deși e slabă în putere, dar e minunată cu iscusința./Până când, leneșule, vei mai sta culcat? Când te vei scula din somnul tău?/ Puțin somn, încă puțină ațipire, puțin să mai stai în pat cu mâinile încrucișate! Iată vine sărăcia ca un trecător și nevoia te prinde ca un tâlhar. Dacă nu vei lenevi, atunci va veni secerișul tău ca un izvor, iar lipsa va fi departe de tine”.

Problema cu analogia furnicii și a albinei este că atât funcționarea furnicarului cât și a stupului se bazează pe un sistem autoritarist-ierarhic de sorginte aristocrată, în care o matcă, numită și regină, împreună cu câțiva masculi trântori, trăiesc în desfătare, huzur și lenevie, pe baza muncii istovitoare a milioane de furnici sau de albine lucrătoare, iar acest lucru este inacceptabil în societatea omenească. De altfel, pasajul biblic este parțial eronat, atunci când spune că furnica cea mult prea harnică nu are pe cineva mai mare peste ea, când se știe foarte bine că regina este mai marele din tot mușuroiul.

Mai departe, în Pildele lui Solomon 24, 30-34 aflăm că Dumnezeu nu-i privește cu ochi buni pe leneșii care dorm prea mult, pedepsele sale preferate pentru somnul prelungit fiind sărăcia, mizeria și foamea:

„Am trecut pe ogorul unui leneș și pe la via unui om lipsit de minte./Și iată spinii creșteau în toate locurile, mărăcinii o acopereau cu totul, iar zidul de pietre se prăbușise. /Atunci m-am uitat și m-am frământat în inima mea, am privit cu luare aminte și am tras o învățătură: /Încă puțin somn, încă puțină ațipeală, încă puțin să mai stau cu mâinile în sân ca să dorm.../Și sărăcia va veni peste tine ca un călător și lipsa ca un om înarmat”.

Nu de puține ori citeam din Biblie dimineața, imediat după trezire și chiar înainte de a mă ridica din pat, astfel încât să-mi încep ziua cu gândul la Domnul. Însă cum trezirea avea loc, de obicei la orele 10 sau 11 sau chiar la prânz, era destul de evidentă groaza pe care o resimțeam atunci când dădeam peste asemenea pasaje care încercau să-mi prevestească un viitor în ruină.

Cu asemenea temeri am trăit o bună parte din tinerețea mea și chiar dacă nu erau mereu prezente la modul conștient în propria-mi minte și în propriul cuget, ele tronau în inconștient, scoțând capul în momentele în care mă așteptam mai puțin, diminuându-mi într-o anumită măsură calitatea și bucuria vieții prin anxietatea și prin frica pe care mi le produceau.

Toate acestea s-au schimbat însă atunci când am devenit ateu, mai exact după ce am conștientizat că viața pământească este singura pe care o avem la dispoziție și că, cel mai probabil, așa-zisa viață veșnică petrecută în iad sau în rai este numai o ficțiune bazată pe nimic altceva decât pe simple mărturii anecdotice așternute pe hârtie acum mii de ani. Și chiar dacă, prin absurd vorbind, nu am respinge totalmente posibilitatea existenței vieții veșnice, aceasta ar fi indicat să fie privită cel mult ca un „bonus”, ca un „supliment” la viața pământească și în nici un caz nu trebuie să ne bazăm pe ea sau să ne punem speranțele în ea. Vechile proverbe românești „*ce-i în mână nu-i minciună*” și „*nu da vrabia din mână pe cioara de pe gard*” trebuie puse în aplicare și în registrul religios, respingând paradigma care ne îndeamnă să facem felurite eforturi și sacrificii în viața aceasta, pentru a dobândi o pretinsă fericire într-o potențială viață după moarte.

Cu alte cuvinte, conștientizarea faptului că răsplata sau pedeapsa de după moarte sunt simple scorneli popești, ar trebui să ne elimine frica de a ne duce traiul după propriile principii și după propriile valori, mai ales că altă șansă la o nouă existență nu vom mai avea și pe cale de consecință ar trebui să stoarcem tot ce se poate din această viață, culegând toate beneficiile. Astfel, în ceea ce mă privește, ateismul mi-a potențat lenea, fără să-mi mai fie frică de eventualele repercusiuni de pe lumea cealaltă. Să lenevim deci cât trăim, căci după aceea nu ne așteaptă nimic altceva decât viermii din mormânt!

La relativ scurt timp după ce am devenit ateu, am observat că există o evidentă asemănare între promisiunile deșarte ale religiei privind mântuirea în lumea de dincolo și promisiunile la fel de deșarte ale carierei privind un viitor mai bun pentru sclavul salariat. Cu alte cuvinte, omul nu-și găsește împlinirea nici în cariera în sine și nici în banii ori în statutul obținut de pe urma ei, deoarece de multe ori promisiunile acesteia fie întârzie să se materializeze (la fel ca în cazul religiei), fie devin nesatisfăcătoare atunci când se materializează, sclavul dorind mereu mai mult: mai mulți bani, mai multe funcții, mai multă apreciere, mai multă validare socială, mai multe obiecte sclipicioase, omul neavând niciodată liniște și nefiind niciodată mulțumit. Într-o astfel de paradigmă, omul devine captiv într-un fel de cursă a șobolanului (așa-numita „rat race”), din care cu greu se poate desprinde.

În plus, multe cariere moderne se bazează pe principiul „ultraspecializării”, adică din dorința de a intra în competiție, devenim din ce în ce mai buni pe câte un lucru mărunț, îngust sau nișat, excluzând orice altceva, iar dacă nu știi să faci și altceva, devii automat dependent de alții pentru a-ți satisface necesitățile. Din moment ce cariera îți înghite atât de mult timp, resurse și energie, în ritmul acesta va fi foarte greu să ajungi să-ți montezi singur un raft fără a apela la indivizi specializați pe montatul rafturilor. Va fi foarte greu să zugrăvești singur pereții camerelor din propria casă, fără să apelezi la zugravi specializați. Va fi foarte greu să îți repari o chiuvetă stricată, fără a apela la un instalator specializat. Va fi foarte greu să-ți frământai și să-ți coci propria pâine, fără a apela la un brutar specializat în frământarea și coacerea pâinilor.

Cu alte cuvinte, după cum religia ne zăpăcește, făcându-ne dependenți de o așa-zisă divinitate, precum și de biserică sau preoți, ultraspecializarea de la locul de muncă ne îndobitocțește și ne face dependenți de bunurile și serviciile consumeriste și capitaliste oferite de alți oameni puși pe căpătuială.

Nu mai vorbim de faptul că robii moderni obsedați de carieră concurează unii cu alții, mâncându-se efectiv între ei, astfel încât dacă se iau la întrecere, nici nu mai este nevoie ca stăpânul ("șeful", "patronul", "autoritatea") să-i îndemne de la spate cu biciul. Trebuie deci să contestăm și să combatem ideea care spune că ești cineva doar dacă ai cutare slujbă, cutare funcție sau cutare business.

După renunțarea la religie, mă încerca un sentiment foarte plăcut de impietate, atunci când leneveam duminica în pat până aproape de prânz, fără să mă mai trezesc devreme ca să mă duc la slujbă. Parcă tolănirea în pat era și mai plăcută când conștientizam că la ora respectivă multe alte cunoștințe de-ale mele se chinuiau să îngenuncheze în poziții care mai de care mai chircite la liturghie, sau stăteau în picioare ascultând poliloghia popilor de la predică. **Curând, această plăcere a impietății s-a extins, desigur, și în registrul muncii, ajungând să lenevesc astfel zilnic, taman la orele la care ceilalți munceau la programul sclavagist de la serviciu.** Ba chiar pot spune că în aceste cazuri plăcerea era considerabil mai mare decât în cazul leneviei duminicale.

Se mai întâmpla uneori să vin la biserică spre sfârșitul slujbei, pe la ora 11 sau mai târziu (mai ales că biserica se afla relativ aproape de casă), numai pentru a-i vedea pe credincioșii care-și irosiseră câteva ore din viață, cum pleacă oboseți de la atâta stat în picioare și cu pantalonii întinși sau chiar tociți la genunchi după atâtea îngenuncheri repetate. Mă gândeam în acele momente la cât de norocos eram datorită renunțării la religie, comparativ cu acei robi (sclavi) ai lui Dumnezeu care se osteneau pentru nimic chiar și în scurtul lor timp liber.

Translatând această plăcere și în registrul muncii, în unele zile lucrătoare ieșeam afară din casă taman pe la orele 16 sau 17, când majoritatea angajaților de la diverse instituții sau firme își terminau programul de lucru, tocmai pentru a mă desfăta într-un mod eminamente non-pios și lipsit de sensibilitate, cu priveliștea oboselii generale a sclavilor salariați care se îndreptau robotic spre propriile locuințe și care pe deasupra mai erau și nervoși după opt sau mai multe ore de muncă asiduă. Indiferent dacă aveau poziții de intelectuali cu stiloul în mână sau de simpli muncitori cu cărca, majoritatea arătau uzați precum caii de povară, iar psihicul lor era similar cu cel al unui câine lăsat o zi întreagă afară în ploaie. Mă gândeam astfel la cât de norocos și de liniștit eram în comparație cu ei, pentru că alesesem să nu mai muncesc, să-mi asum statutul de parazit în cadrul propriei familii extinse și să-mi duc traiul după principii cât mai minimaliste. Un trai minimalist înseamnă consum mic de resurse, iar un consum mic de resurse înseamnă muncă puțină pentru a obține respectivele resurse. Iar muncă puțină se traduce, bineînțeles, în mult timp liber, asupra căruia omul este stăpân deplin, decidând el însuși cum să-l folosească.

De altfel, în acea perioadă îmi era foarte greu să simt milă ori să empatizez cu astfel de oameni, din moment ce, în cazul în care ar fi aflat de lenevia și de parazitismul meu asumat, bazat pe resursele familiei proprii, nu ar fi ezitat să mă agreseze verbal prin înjurături ca la ușa cortului și să mă facă de rușine în fața lumii, unii dintre ei dorindu-mi poate chiar și moartea. Văzusem genul acesta de atitudine agresivă a sclavilor salariați față de unele categorii ale lumpenproletariatului din oraș, precum cerșetorii, vagabonzii, asistații social, romii săraci sau alți oameni care, din diverse motive, nu voiau sau nu erau capabili să muncească. Nu se putea deci să-mi pară rău de robii care, în loc să se gândească la sfărâmarea propriilor lanțuri și la pedepsirea celor care îi exploatau zi de zi, și-ar fi dorit în schimb să ne vadă pe mine și pe cei ca mine în aceleași lanțuri ca și ei, reacționând agresiv și cu ură la orice formă de împotrivire din partea noastră.

Acum, desigur, am scăpat de această mentalitate puțin empatică și oarecum cvasi-elitistă, care nu-i șade prea bine unui om de stânga și care își dorește ca muncitorii din toată lumea să fie eliberați de jugul muncii. Am înțeles, cu timpul, că ura și agresivitatea lor constituia o interiorizare a eticii și valorilor opresorilor, care îi determină să se certe între ei, să-i disprețuiască pe cei vulnerabili și să-i admire în mod servil pe cei mai mari în rang. Practic, ura lor era nesănătoasă și toxică doar pentru că nu era canalizată acolo unde trebuia, în speță contra exploataților.

Am realizat în același timp că posibilitatea mea de a refuza munca convențională și de a-mi ocupa timpul cu explorarea ideilor și cu scrisul (oricât de amator ar fi nivelul acestuia) reflectă un anumit tip de privilegiu, pe care, din nefericire, nu mulți îl au. Chiar dacă acest privilegiu vine la pachet cu anumite lipsuri pe partea materială și cu un oarecare grad de sărăcie voluntară, totuși, principial vorbind, faptul de a-ți permite să trăiești fără să te duci zilnic la un job rămâne un privilegiu. Însă acest refuz nu este în nici un caz un act de dispreț față de cei care sunt nevoiți să muncească, ci față de cei care îi forțează să o facă prin constrângeri sistemice și în condiții mizere, dictatoriale, ierarhice și dezumanizante.

Astfel, nu-mi voi cere în nici un caz scuze pentru acest privilegiu, ci încerc să-l transform, după minusculele mele puteri de leneș, în gest politic, însă și aici, fără presiunea protestantă a performanței.

Lenea împreună cu ateismul ne oferă un grad de libertate cât mai apropiat de nivelul total, absolut. Atunci când aceste două elemente se conjugă, nicio condiționare socială pro muncă nu mai poate avea efect asupra individului căutător al libertății, acesta rămânând cu inima înghețată atât față de făgăduințele deșarte ale carierei sau ale religiei, cât și față de amenințările venite din partea preoților capitaliști sau a celor din biserică. Iar o inimă înghețată față de mașinațiunile lingvistice capitalist-burgheze sau religioase se transpune apoi într-o minte dezghețată, care își axează energia și resursele pe lucrurile care contează cu adevărat în viață și nu pe tot felul de surogate, pe care capitalismul și burghezia încearcă să ni le inculce în minte încă din fragedă pruncie. Astfel, morcovul sau bățul, răsplata sau pedeapsa constituie metode extraordinar de slabe în motivarea oamenilor cu adevărat liberi, iar unii dintre **oamenii cu adevărat liberi sunt leneșii ateii.**

Notă: Acest text este semnat cu numele **Șoimaru Cătălin**, care este un pseudonim. Aleg să public sub acest pseudonim pentru a-mi păstra libertatea de exprimare și pentru a mă proteja de încorsetările pe care societatea tinde să le folosească împotriva cuiva care scrie cu numele real din buletin.

Biblioteca Anarhistă

Șoimaru Cătălin
Lene, ateism și libertate
23.04.2023

<https://profudelenevie.wordpress.com/2023/04/23/lene-ateism-si-libertate/>
Text publicat inițial pe blogul Profu' de Lenevie (profudelenevie.wordpress.com). Scris în anul 2023 și
revizuit în anul 2025.

ro.theanarchistlibrary.org